

OXSFORDER YIDISH
A YEARBOOK OF YIDDISH STUDIES

II

Edited by
Dovid Katz

harwood academic publishers
in cooperation with the
Oxford Centre for Postgraduate Hebrew Studies

ISBN 3-7186-5206-4
ISSN 1044-3614

II

רעד אקטאר
הירושע-דוד קאנץ

הארוואוד אקדמיישער פֿאָרְלַאג
בשותהוּת מיטן
אקספֵרְט צענטער פֿאָר העכברען העברנאישע שטודיוּנס

י. א. ליסקי

1899 — 1990

י. א. ליסקי איז געשטארבן אין לאנדאָן אַנְהִיב מאַי 1990, עטלעַגעַ חדשיט פֿאָר דִּין 1990 געבאָרנטאג. געבאָרן געווארן דעם 21טן يولִי 1899, איז ער פֿוֹן דער הײַם: יהודָה-איַתָּמָר פֿוֹקֶס (אַינְטִיטְס: סומָעֵר פֿוֹקֶס), אוּפֶן עַבְגָּלִישׁ L. A. I. אַין מְשֻׁךְ פֿוֹן דער לאָנגָער לאַנְדָּאנְגָּר תָּקוֹפהּ הָאָט מעַן אַים גַּעֲרוֹפֶן פְּשָׂוֹטֶן: לִיסְקִי.

אַ לאַנְדָּאנְגָּר יִדְיְשָׁעֵר שְׁרִיבָּר וּוֹאָס אַיז וּוַיְנִיק גַּעֲוָעַן באַקָּאנְט אַוְיסְטָעֵר עַבְגָּלָאנְד, הָאָט לִיסְקִי גַּעֲשְׁפִּילְט אַן אַינְסְפִּירְרְנְדִּיקָּעַ רָאַלְעַ בֵּית אַוְיסְקָּוּם אַוְן וּוֹאָסְפָּס פֿוֹן דער יִדְיְשָׁ-אַפְּטִיְילְוָנָג אַוְיכָּן אַקְסְּפָּאַרְדָּעָר אָנוֹנִיוּעָרְסִיטְעָט. פֿוֹן דִּי מִיטְן דִּיבָּעְצִיקָּעָר יָאָרָן הָאָט ער גַּעֲטָעָהָט אַז גְּרָאָדָע אַין עַבְגָּלָאנְד קָעַן אַוְיסְקָּוּמָעַן אַ נִּיעָר צָעַנְטָעָר פֿאָרָן לִימֹוד אַוְן פֿאָרָן דער פֿאָרְשָׁוָנָג פֿוֹן דער יִדְיְשָׁעֵר שְׁפָרָאָר אַוְן לִיטְעָרָצָטוֹר, וּוְאוּרָר פֿאָרָן המְשֻׁךְ פֿוֹן יִדְיְשָׁ בֵּית דער יוֹגָּנָט. מִיט דִּין קָוְרְץָ-שָׁאָרְפָּן שְׁטָעַטְלְדִּיקָּן הַוּמָאָר, דִּין נַאֲלָאָנְגָּנְדִּיקָּעַ אַוְיסְגָּעָשְׁפָּרָאַלְגָּקִיט אַוְן דִּין כָּחַ קָאָמְפְּלִיצְרְטָעַ פֿרָאָגָן צָו לִיְּזָן מִיט אַרְיָגִינְגָּלָע, קָוְרְצָעָ אַפְּרוֹפָּן, הָאָט ער צָוְגָּעָצְרִיָּן גַּעֲלָעָרָנְטָעַ יוֹגָּנָט צָו יִדְיְשָׁ דָּאָרָטָן וּוְאוֹ מָעָר "קָאָבָּאָנִישָׁעָ" יִדְיְשָׁעֵר שְׁרִיבָּר הָאָבָן גַּעֲפְּרָאוֹוֹת אַוְן נִיט גַּעֲפְּוּלָט.

גַּעֲבָּרָן גַּעֲוָאָרָן אַיז לִיסְקִי אַין אַזְשָׁעָרָבָן (יַעֲדָשִׁיעָרָנָא), נִיט וּוְזִיט פֿוֹן טָאָרָבָּאָפָּאָל וּוֹאָס אַין מִזְרָח גַּאֲלִיצְיָה. בָּעַת דָּעָר עַרְשְׁטָעָר וּוּעָלָט מִלְחָמָה אַיז ער אַ צִּיטָּת גַּעֲוָעַן אַין לְעַמְבָּעָג. אַין 1924 אַיז ער אַוּוּק אַין וּוֹיָן וּוְאוֹ ער הָאָט גַּעֲלָבָט בִּיאַז 1930, אַוְן דָּאָרָטָן הָאָט ער גַּעֲבָּוּמָעָן שְׁרִיבָּן יִדְיְשָׁ אַוְנְטָעָר דָּעָר אַפְּוֹטְרוֹפְּסָוָת פֿוֹן מְעַנְדָּל נִיגְרָעָשָׁל. ער אַיז אַרְיִין אַין נִיגְרָעָשָׁל קְרִיז וּוְאוֹ סִיחָבָן דִּיר אוּר גַּעֲפָּונָעָן בָּעָרָל שְׁנָאָפְּטָעָר אַוְן דִּיסְקִיבָּד לְעוֹז. כְּדִי מַעַן זָאָל אַים נִיט פָּלָאָנְטָעָר מִיט דִּין עַלְטָעָר בְּרוֹדָעָר, דָּעַט יִדְיְשָׁן שְׁרִיבָּר אַבְּרָהָם-מְשָׁה פֿוֹקֶס, דָּעַמְאָלָט שְׁוִין אַ דִּין

ליסקי א. נ.

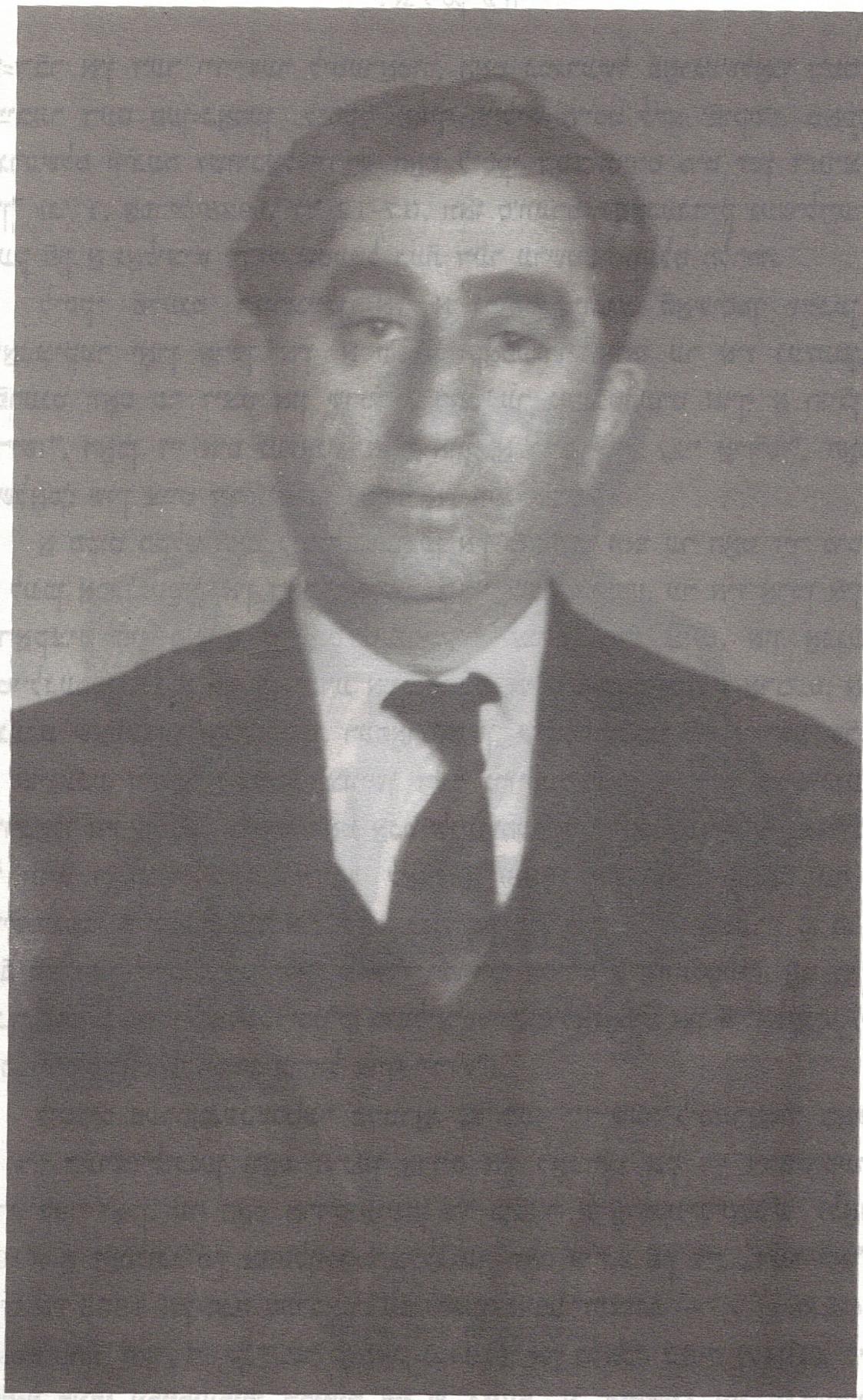
גנץ-ילנט פון ד. ש. פראווער

שם-דבר אין דער יידישער ליטערטור, האט ניגרועל פַּאֲרְגָּנָשָׁלָגָן דעם יונגן שרייבער דעם פֿעַן-בָּאָמָּעָן "לייסקי" (אויף פּוֹיְלִישׂ הייסט ליט: 'פּוֹקָס'). טאכע אין ניגרועלס ווינער דשורנאל יידיש האט לייסקי דעביוטרט מיט זיין דערציילונג "פֿינֶן" (ב' 1, אפריל 1928, זז' 12-17), וואו סְוּוּרֶת שְׁפָאָנָעָנְדִּיק גַּעֲשִׁילְדָעֶרֶת די שרעך פֿוֹן אַ גַּאֲלִיכִישׂ יִדִּישׂ שְׁטָעָטֵל בעה דער ערשותער ווועלט מלחה.

לייסקי פֿלְעָגֶט דערציילן אַז אַ גְּרוּפָע יַוְנָגָע פַּאֲשִׁיסְטָן זַיְנָגָע סֻוּ צְוּוֹאַבְּצִיךְעָר יַאֲרִין אַיְזָן אַז וַיְוַנְעָר קָאַפְּעַ-הַוִּיזׂ וַוָּאָו עָר אַיְז גַּעַדְעָסָן, אַיְם גַּעַרְעָגֶט וַוָּאָס עָר דִּיצְט אָוָן שְׁרִיבְט. האט עָר גַּעַבְטַפְּעָרֶט אוֹיף אַ הוַיְיכָן קוֹל: "יִדִּישׂ!", האבן די אַיְם גַּעַדְאָגָט, אוֹיר אוֹיף אַ הוַיְיכָן קוֹל: "גַּיִ אַרְוִיסְטַוּ", האט עָר באַשְׁלָאָסָן: שְׁוִין צִיְּטָזְרָאָז וַיְדַעַר בְּעַמְּעָן אַיְן וַוָּעָג אַרְיָין.

אַ מְקוּם מְקַלְטָה האט לייסקי גַּעַבְוָגָע אַיְן לְאַנְדָּאָן וַוָּאָו עָר האט זִיר מִיט לִיבָּן לְעַבָּן אַרְיְינְגָעָטָן אַיְן דָּעָר דָּאָרְטִיךְעָר יִדִּישׂ-עָרָר פְּרָעָסָע. עָר אַיְז אַרְיָין אַיְן דָּעָר רַעַדְאָקְצִיעָן פֿוֹן מַאֲרִיס מִיּוֹרָס טַעַגְלָעָכָעָר צִיְּטוֹנָג דִּי צִיְּטָזְרָאָז, אָוָן אַנְגָּעָהוִיבָּן אַנְטִילְגָּעָמָעָן אַיְן אַ רִּיאָּן אַנְדָּעָר אַוִּיסְגָּאָבָעָס, אַיְ מִיט רַעַדְאָקְצִיעָן אַרְבָּעָט, אַיְ מִיט אַיְגָּעָבָעָן שְׁאַפְּגָעָן (אַרְטִיךְלָעָן, רַעַפְאָרְטָאָזָשָׁן, שַׁילְדָעָרְנוּגָעָן פֿוֹן יִדִּישׂ שְׁרִיבְעָר אָוָן אַיְגָּעָבָעָן דָּעָרְצִיּוֹנְגָעָן). צְוִוִּישָׂן דָּעָר גְּרוּסָעָר צָאָל יִדִּישׂ צִיְּטוֹנְגָעָן אָוָן דְּשֻׁוְרָנָאָלָן אַיְן וַוָּעָלָכָעָ לִיסְקִי האט אַנְטִילְגָּעָמָעָן אַיְן דָּעָר רַעַדְאָקְצִיעָן, צִיְּלָעָבָעָן זִיר אוִיסָּדִי צְוּוּיִי בְּעַנְדָּיְדִּישׂ לְאַנְדָּאָן (1938 אוֹן 1939) וַוָּאָס עָר האט אַרְוִיסְגָּעָבָעָן בְּשַׁוְּתְּפָוָת מִיט אַ. בָּ. שְׁטָעָנָצָל אָוָן זִין פּוֹרְוִי, דִּי שְׁרִיבְעָרִין בָּ. מַ. סִידָא (אַגְּבָ פֿוֹן דָּעָר הַיִּם אַיְז דִּי סָאָנִיעָ חַסִּידָ, מַרְדְּכָי חַסִּידָס אַ שְׁוּוּעָסְטָעָר). אַט דִּי צְוּוּיִי בְּעַנְדָּיְדִּישׂ אַרְיָין בְּעַלְעָטְרִיסְטִיק, פּוּבְּלִיצְיִיסְטִיק, פִּילָּאָדָפְּיִיעָן אָוָן פִּילָּאָלָגְּנִיעָן (שְׁלָמָה בִּירְנְבוּיִים "דָּאָס עַלְטָסְטָעָ ברִיוּול אוֹיף יִדִּישׂ").

לייסקיס פְּעַרְמָאָנְגָעָטָטָעָר בִּיטְרָאָג צַוְּ דָּעָר יִדִּישׂ-עָרָר לִיטָּעָרָטָור בְּאַשְׁטִיטָא אַיְן דִּי דָּעָרְצִיּוֹנְגָעָן וַוָּאָס זַיְנָגָע אַרְוִיסָּד אַיְן לְאַנְדָּאָן אַיְן דִּי דָּרְיִיסְטִיךְעָר אָוָן פָּעָרְצִיךְעָר יַאֲרִין. עָר האט אַרְוִיסְגָּעָבָעָן דִּי בִּיכְעָר פְּרָאַדְוּקְטִיוֹיְזִאָצִיעָן (לְאַנְדָּאָן 1937), אַ דָּאָמְלוֹנָג פֿוֹן צְוּעָלָף דָּעָרְצִיּוֹנְגָעָן, וַוָּאָס אַיְנָעָ פֿוֹן זִיר, "דָּעָר הַאָן" אַיְז אַרְוִיסָּד 1955 אַיְן חָנָה בְּעַרְמָאָנָס עַנְגָּלִישׂ-עָרָר אַיבְּרָעָזְעָזָנָג — *The Cockerel in the Basket*; פְּאָר, דוּ קְלִינְעָר קָאָזָאָק (1942); אָוָן מַלְאָכָה בְּזֹוִיה (1947). לייסקיס שְׁרִיפְּטָן האָבָן אַרְוִיסְגָּרְוּפָן קְרִיטִיק פֿוֹן שְׁ. נִיגָּרָה, אַ. מַוקְדוֹנִי אָוָן אַנְדָּעָר (זָעָם

י. א. ליסקי יונגעראהייט

ח'יימל ליב פוקסנס רשיימה אין נייעם לעקסיקאן. באנד 5, ב'י 1963, ז' 15 (דינן). פראצע האט די ווערט די יידישע ליטעראטור-פֿאָרְשׁוֹנְג זאָל זיך צו אַיר בעמען. קען דינן אֶז דאָ ווירקט די אלטע צרה, "דעָר קאנְפּן". אָונְ שְׂרִיבָעָר ווֹאָס דְּבִּיבָּעָן אַין אַים נִיט אַרְבֵּין ווּעוֹרְקִי אַיגְבָּאָרִירֶט (וועגן אַט דָּעָר פֿרָאָגָע אַין שִׁיכָּה מִיט נַאֲך אַל אַנְדָּאָנְעָר יִדְיִשְׁן שְׂרִיבָעָר, א. ב. שְׁטָעָנְצָל, דָּעָ יְעִידָה-הַעֲשָׂר גְּרוּסְמָאָנְס אַרְבָּעָט אַין אַקְסְּפֿאָרְדָּעָר יִדְיִשׁ 1, 91-105).

אין די שפֿעַטְעַרְדִּיקָע יַאֲרָן האט זיך לִיסְקִי גַּעֲבָומָעָן צו פֿאָעָזִיעָן. פֿלְעָגָט דְּרוֹקָן די לִידָעָר אַין לְאַנְדָּאָנְעָר אוּסְטָגָאָבָעָס, אָונְ האט אַרְוִיסְגַּעַגְּבָן אַ בָּוָה. גַּעַזְאָגָעָן צו מְדִינָת יִשְׂרָאֵל (לאַנְדָּאָן 1968), ווֹאָס אַיז אוּרְקָאָז אַרְוִיס אַין אַ העברעה אַישָׁעָר בְּאַרְבָּעָטוֹנְג (משְׁרִי צִיּוֹן, לאַנְדָּאָן 1977). לִיסְקִיס אַדְרָעָס, London N16 Carysfort Road, 13 אַיז גַּעַוָּאָרָן אַ בָּאַקְאָנְטָעָר יִדְיִשׁ-לִיטְעַרְאַרְיִשְׁעָר אַדְרָעָס אַין לאַנְדָּאָן. אַגְּבָ אַיז דָּאָס גַּעַוָּעָן בְּשְׁלָגָות מִיט דִּיר שְׁלָמָה בִּירְנְבוּיָּס לְאַנְגִּיאָרִיקָעָר לְאַנְדָּאָנְעָר וּוּאַיְנוֹנְגָן. צְעַבְּדָלִיקָעָר יַאֲרָן אַיז לִיסְקִי גַּעַוָּעָן אָן אַקְטִיוּוּרְמִיטְגָּלִיד אַין א. ב. שְׁטָעָנְצָלָס לְאַנְדָּאָנְעָר, "פֿרְיִינְד פֿוֹן יִדְיִשׁ לְשׁוֹן", די גְּרוֹפָע ווֹאָס האט אַנְגָּעָנְפֿרִיט (אָונְ פֿוֹרְט וּוּיְטָעָר אָן) מִיט לִיטְעַרְאַרְיִשְׁעָר שְׁבָת נְאַכְמִיטִיקָס אַין וּוּיְטָשָׁעָפָל, דָעָר אַמְּאָלִיקָעָר אִימְגָרָאָנְטִישָׁעָר קוֹוָאָרְטָאָל. לִיסְקִי פֿלְעָגָט אַוְיְפָעָנְגָעָן יְעֻדָּע וּוֹאָר דָעָם נְאַכְמִיטִיק מִיט אַ פֿאָלִיטִישָׁן אַיבָּרְבִּילִיק אַיבָּרְ דָעָר וּוּלְטָ נְפִיעָס פֿוֹן דָעָר וּוֹאָר.

פֿוֹן 1951 אַיז לִיסְקִי גַּעַוָּעָן אַ מִיטְאָרְבָּעָטָעָר אַין דָעָר וּוּלְגָנְטָלְעָכָעָר צִיטּוֹנְגָן די אַידִישָׁע שְׁטִימָע ווֹאָס סִיהָבָן אַרְוִיסְגַּעַגְּבָן בּוֹנְ-אָ. סָאַכְאָטְשָׁעָוָסְקִי אָונְ ל. ש. קְרָעְדִּיטָאָר. נָאָר סָאַכְאָטְשָׁעָוָסְקִיס טְוִיט אַין 1958 האָבָן עַס קְרָעְדִּיטָאָר אָונְ לִיסְקִי רְעַדְאַקְטִירֶט בְּשְׁוֹתְפָה בִּזְ קְרָעְדִּיטָאָרָס טְוִיט אַין 1966.

אַ קְוָרְצָע צִיטָן נְאַכְלָדָנָס האט לִיסְקִי גַּעַרְגִּידָעָט אָן אַיְגָעָבָן צִיטּוֹנְגָן, דָאָס יִדְיִשְׁעָ פֿאָלָק, ווֹאָס אַיז אַרְוִיס בִּזְ 1988 ווֹעָן לִיסְקִין האט גַּעַטְרָאָפָן אַ שְׁרַעַקְלָעָכָעָר אַוְמָגְלִיק. וּוּאַיְנָעָנְדִיק שְׁוִין אַלְיִין אַיְנָעָס דָעְלָבִּיקָן הַוִּיחָדָה וּוֹאוּ עַר האט גַּעַלְעָבָט אַהֲלָבָן יָאָרְהָוָנְדָעָרֶת האט זיך אַין הַאָרְבָּסְט 1988 אַרְיִינְגַּעַגְּבָעָט אַ כּוֹלִיגָּאָן אָונְ גַּעַפְּאָדָעָרֶט גַּעַלְעָט. דָעָר צְעַרְאָקְעָנְעָר לִיסְקִי האט אַים בְּאַלְד גַּעַגְּבָן די פֿאָר פֿוֹנְט ווֹאָס דִּינְעָן בַּיְ אַים גַּעַלְעָגָן. דָעָר כּוֹלִיגָּאָן האט זיך אַבָּרְ נִיט בְּאַנְגָּנְט דָעְרָמִיט אָונְ האט שְׁטָאָרָק צְעַלְאָגָן דָעָם 89-יְאָרִיקָן לִיסְקִי, אַים אַוְיְגָעָשְׁטָאָקָן אָן אוּג אָונְ

שוווער פֿאַרוֹוָאנְדָעֶט אין קערפער. ליסקי האט נאָר געוואָלט אַרוֹיסְגָּעָבָן אין לעצטן נומער פֿון דער צִיטּוֹנָג, סֵיאַיז אֲבָעָר נִיט גָּעוּנָן בְּאַשְׁעָרָת. דָּאָר האט ער ווַיְטָעָר אוַיְגָעָטָן מִיט זִיבָּעָן קְבִּינְוָהָדִיקָּעָן לְעַקְצִיעָס אין אַקְסְּפָּאָרְד, יְעָדָן זּוֹמָעָר אוַיְזָה דָּעָר זּוֹמָעָר פְּרָאָגָרָם, יְעָדָן ווַיְגָטָעָר אוַיְפָּן ווַיְגָטָעָר סִימְפָּאָזִים. זִיבָּעָן לעצטער אוַיְפָּטָרִיט אין דֻּעָצָעָמְבָּעָר 1989 אַיז גָּעוּנָן אַיבָּעָר דָּעָר טָעָמָע „יִדְיִיש אַין ווַיָּהִי 1930-1924“.

פֿון עַדְבָּן אַיז גָּעָבְּלִיבָּן אַ בּוֹר שִׁילְדָעָרָוָנָגָעָן פֿון דְּרִיסְטִיק יִדְיִישָׁע שְׂרִיבָעָר ווַאֲסָס לִיסְקִי האט גָּעָקָעָנָט. צוֹם יִאָרְצִיָּט הָאָב אַיר פֿאַרְעָנְטָלָעָט אַ בִּינְטָל זְכָרוֹנוֹת אַין פֿאַרְוּעָרטָם (דָעַט 28 סְטוֹטָן מַאי 1991, דְזִי' 19, 25).

די אַקְסְּפָּאָרְדָעָר לְעַרְעָר אָוָן סְטוֹדָעָבָּטָן אַיז לִיסְקִי גָּעוּנָן אַ סְּרָמָעָר ווַיָּ “אַ יִדְיִישָׁע שְׂרִיבָעָר ווַאֲסָס נָעָמָט אַן אַינְטָעָרָעָס אַין דָעָר יוֹגָבָט”. מִיט זִיבָּעָן פְּרִינְדְּשָׁאָפָּט, קְלוֹגְשָׁאָפָּט אָוָן יִדְיִישָׁעָר פְּאָלְקָסְטְּחָלָמָה, מִיט זִיבָּעָן עַצְוָת אָוָן אַנוּזְיִזְוָנָגָעָן, אַיז ער גָּעוּוֹאָרָן אַ רִיכְטִיקָעָר שָׁוֹתָף. ער האט באַזְוִיזָן ווַיָּ אַזְוִיזָה די אַקְאָדָעָמִישָׁע יוֹגָבָט אָוָן דָעָר עַלְטָעָרָעָר דָוָר שְׂרִיבָעָר קָעָנָעָן אַין פְּרִידִין צְוּדָאָמָעָנָאָרְבָּעָטָן.

הירשע-דוד קאָץ